

УДК 34.01

Зібарева К. Ю.

слухач магістратури факультету №1
(група Ф-1-15-1М) ХНУВС

Каленіченко Л. І.

доцент кафедри теорії та історії
держави і права ХНУВС, к.ю.н., доцент

РЕЦЕПЦІЯ РИМСЬКОГО ПРАВА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ «ТРИАДИ ПРАВ ВЛАСНОСТІ»)

На сучасному етапі розбудови в Україні правової держави та громадянського суспільства вагоме значення для становлення національної правової системи має рецепція римського права. Зокрема, вплив рецепції на становлення та закріплення так званої «тріади прав власності», як однієї з основних ознак громадянського суспільства. За римським правом власник спочатку наділявся наступними правами: право володіння; право користування; право розпорядження; право одержувати прибутки та право захисту. У процесі розвитку римського права з метою удосконалення та усунення наявних повторів відпадають такі категорії як право захисту та право одержувати прибутки. Вважалося, що будь-яке законне право особи підлягає захисту, отже, недоцільним було виділяти право захисту окремо для категорії приватної власності. Щодо права одержувати прибутки, то воно повної мірою входило до права користування річчю на своє благо – *jus fruendi*. Отже, у процесі розвитку залишилося лише три правомочності – право володіння, право користування і право розпорядження, які у подальшому шляхом рецепцій знайшли своє втілення у законодавствах різних країн і в Цивільному кодексі України зокрема. Зазначені правомочності включають усі можливі правові способи впливу власника на річ, а також захист його права від незаконних посягань з боку інших осіб. Завдяки сформованій «тріаді» право власності є найбільш повним правом на річ за своєю сутністю.

Розглянемо докладніше сутність кожної з категорій права власності. Першою в теорії римського права виділялася можливість власника *фактично володіти своєю річчю*, яка носила назву *jus possidendi*, що в перекладі означало право посідання. Малося на увазі, що річ повинна перебувати у володіннях власника «згідно свого господарського призначення». Римське право передбачало,

що вказану правомочність власник міг передавати, зокрема за договором, при цьому за ним зберігалось право власності на річ (право користування та розпорядження могли не передаватися за угодою). Наступною категорією є *jus utendi* або право користування. Воно полягало в законній *можливості власника «отримувати» від речі її корисні властивості та доходи*. Зокрема, шляхом споживання продуктів харчування, отримання певної сировини, одержання доходів від передачі в найм, отримання приплоду тварин, врожаю тощо. Зазначена правомочність, як уже було зазначено, охопила собою право одержувати прибутки. Необхідно також зазначити, що римським правом було передбачено певні правила для користування річчю – його можна було здійснювати лише законними способами, а також за умови ненанесення шкоди іншим особам. Останньою категорією з «тріади» є *jus abutendi* – право розпорядження. Можливість розпоряджатися знаходила своє відображення в тому, що *власник фактично міг визначати долю речі* – відчужувати її, встановлювати сервітути (обмежені права інших осіб, наприклад користування річчю), передавати річ у спадок або у дарунок, знищувати її повністю або частково, викинути тощо. Тобто, право розпоряджатися є фактичним підтвердженням абсолютизму права власності. Необхідним, вважаємо зазначити, що певний час існував виняток – володільці земельних ділянок не були наділені *jus abutendi* аж до III ст. до н. е. (прийняття закону Спурія Торія).

На сьогодні Цивільний кодекс України у статті 317 «Зміст права власності» закріплює, що власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном. Тобто, можемо говорити про пряму рецепцію римського права при формуванні інституту власності в цивільному праві України, яка полягає в законодавчому закріпленні римсько-правової категорії «тріада прав власності».

Одержано 14.11.2016